

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

WAYS OF FORMING CREATIVE ABILITIES OF STUDENTS IN THE CONTEXT OF THE REQUIREMENTS OF MODERN ART EDUCATION

Окрім загальних професійних компетентностей, для мистецької освіти чільне значення мають творчі здібності студента. Без творчості сам зміст мистецької освіти неможливо уявити. Тому розвиток творчих здібностей здобувачів мистецьких спеціальностей є незмінно актуальним вектором педагогічних студій. Надто з огляду на те, що суспільні трансформації, технологізація життя, активні процеси цифровізації неминуче впливають на той контекст, у якому формуються творчі вміння студентів, також визначаючи засоби й техніки, за допомогою яких можливо втілити творчий задум. Мета статті полягає в пошукові, короткому аналізі та узагальненні дієвих шляхів формування креативних здібностей студентів творчих спеціальностей у контексті вимог сучасної мистецької освіти. У статті окреслено загальний контекст формування творчих здібностей студентів мистецьких спеціальностей у контексті вимог сучасної мистецької освіти, застосування яких позитивно вплине на розвиток творчих умінь здобувачів – з акцентом на студентів образотворчого мистецтва. Особистісна орієнтованість освітнього процесу, принципи активності, взаємодії, свободи творчості, фасилітаторські інтенції викладача, який організовує викладання в доброзичливій атмосфері співтворчості, взаємодопомоги, але й контролює системність і систематичність роботи студентів – усе це, та не тільки, є загальними принципами сприяння формуванню творчих здібностей. Важливо заохочувати індивідуальний підхід до творчості, оригінальність робіт. У сучасному контексті сприятливим буде також залучення інформаційно-комп'ютерних технологій для розвитку талантів здобувачів. До того ж світ сучасних медійних ресурсів створює унікальні можливості для монетизації творчих талантів, що дає змогу студентам не тільки реалізуватись як творчим особистостям, але й побудувати успішну кар'єру та забезпечити тим самим особистий фінансовий добробут. Усе це є мотивувальними чинниками, які стимулюють студента активно працювати над саморозвитком, використовуючи на максимум період навчання у ЗВО, аби набутти компетентностей для подальшої професійно-творчої реалізації.

Ключові слова: творчі здібності, мистецька освіта, ЗВО, творча уява, творче мислення, образотворче мистецтво.

In addition to general professional competences, a student's creative abilities have a prominent place in art education. Without creativity, the very content of art education cannot be imagined. Therefore, the development of creative abilities of students of art majors is an invariably relevant vector of pedagogical studies. All the more so given the fact that social transformations, technologization of life, and active digitization processes inevitably affect the context in which students' creative skills are formed, as well as determine the means and techniques that can be used to realize a creative idea. The purpose of the article is to search, briefly analyze and generalize effective ways of forming the creative abilities of students of creative specialties in the context of the requirements of modern art education. The article outlines the general context of the formation of creative abilities of students of art majors. In the future, approaches are systematized, the application of which will have a positive effect on the development of the creative skills of the applicants – with an emphasis on students of fine arts. The personal orientation of the educational process, the principles of activity, interaction, freedom of creativity, the facilitator's intentions of the teacher, who organizes teaching in a friendly atmosphere of co-creation, mutual assistance, but also controls the systematicity and systematicity of students' work – all these and more are general principles of promoting the formation of creative abilities. It is important to encourage individual approach to creativity, originality of works. In the modern context, it will also be beneficial to involve information and computer technologies for the development of the talents of the applicants. In addition, the world of modern media resources creates unique opportunities for monetization of creative talents, which allows students not only to realize themselves as creative individuals, but also to build a successful career and ensure personal financial well-being. All these are the motivating factors that stimulate the student to actively work on self-development, making the most of the period of study at the higher education institution in order to acquire competencies for further professional and creative realization.

Key words: creative abilities, art education, higher education, creative imagination, creative thinking, visual arts.

УДК 378.4. (477.64)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.5>

Костюк Л.Б.,
канд. філос. наук,
доцент кафедри філософії, соціології
та політології імені професора
Валерія Скотного
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

Ясеницька Ж.В.,
ст. викладач кафедри вокально-
хорового, хореографічного
та образотворчого мистецтва
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

Постановка проблеми у загальному вигляді. Творчість – це цінна навичка, яка якісно вирізняє людину серед інших істот на планеті. Хоч вважається, що задатки до творчості є в кожній людині, розвинуті творчі здібності нерівномірно. У технологізованому інформаційному світі 21-го століття творчі здібності є неабиякою перевагою. Утім, якщо йдеться про студентів мистецьких спеціальностей ЗВО, зокрема образотворчого

мистецтва, то творчість тут є не просто прерогативою, а обов'язковою компетенцією, без якої неможливо уявити здобувача мистецьких напрямів підготовки. Викладачі ЗВО можуть використовувати дієві стратегії, щоб допомогти студентам розвинути творчі здібності. Передусім треба мати на увазі, що творчість – це навичка мислення, яку найважче набутти. Творчий підхід до будь-якої діяльності збагачує розуміння справи

та створює цінну парадигму унікальності, нешаблонності.

Джерелом творчості є уява. Як показує досвід, багато речей, які людина раніше лише уявляла, пізніше насправді створюються. Це стосується низки казкових елементів, які з часом вдалось утілити в житті. У середині 1800-х років Августа Ада Кінг передбачила мову для обчислювальних машин, якої на той момент навіть не існувало. Творчість водночас належить до парадигми духовності та є джерелом будь-якого поступу, чинником як соціального добробуту (розвиток, пошук важелів рівноваги), так і особистісного (через творчість відбувається самореалізація людини). Американський педагог-психолог Бенджамін Блум назвав креативність однією з найскладніших навичок для опанування, оскільки людина має використовувати всі інші когнітивні навички у творчому процесі [8]. Оскільки, згідно з Блумом, творчість є найвищим рівнем мислення, саме розвиток креативного потенціалу має бути пріоритетом і кінцевою метою усіх навчальних середовищ, надто мистецьких.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

За визначенням дослідників, найпершим чинником, який впливає на розвиток творчих здібностей студентів, є наповненість освітньо-професійних програм, що передбачає певний спектр фахових дисциплін (наприклад, «Композиція», «Живопис», «Декоративно-прикладне мистецтво та художні промисли», «Мистецтво орнаменту і художнього розпису» тощо), який через теоретичну й практичну наповненість покликаний формувати цілісну, компетентну в площині образотворчого мистецтва й творчу особистість [4, с. 70-73]. Значний потенціал у розвитку творчих здібностей має творча (творчо-педагогічна практика) [6]. Навчально-творча практика у форматі пленеру, як правило, передбачена для здобувачів спеціальності «Образотворче мистецтво». Вона дає змогу закріпити вивчені закономірності природного середовища, відзначити, як вони впливають на сприйняття предметів і об'єктів довкілля, позитивно впливає на вивчення особливостей та закономірностей зображення засобами образотворчого мистецтва (через рисунок, живопис, композицію). Природне середовище під час підготовки до практичних, лабораторних занять, безпосередньо на цих типах занять неабияк позитивно впливає на опанування студентами технічних сторін створення рисунків і творів живопису, сприятливо впливає на формування художнього смаку та розвиває художні здібності, розширює знання засобів художньої виразності в парадигмі образотворчого мистецтва [6]. Низка таких фахових дисциплін і освітніх заходів у процесі виконання освітньо-професійної програми вишу розглядаються як навчально-творчі [2, с. 256].

Важливою у формуванні творчих здібностей студентів є увага до художньо-образного мислення [3]. Дидактичними умовами формування творчої особистості є залучення здобувачів до процесу самоосвіти, стимулювання самостійної роботи, активної позиції в саморозвитку, відвідування музеїв, виставок, проведення студентських творчих виставок [3, с. 75-80]. Формуванню творчих здібностей також сприяє розвиток художньо-образного мислення як передумови будь-якої творчості. Цьому допомагає інтерес до художньої спадщини, розуміння сутності образотворчості, теоретичні знання з теорії та історії мистецтва [3; 8].

У літературі з теми наголошується на використанні інноваційних педагогічних технологій з метою підвищення ефективності навчального процесу та розвитку творчої активності студентів [9, с. 25-27]. Інноваційними є розвідки зарубіжних дослідників про використання штучного інтелекту для викладання та навчання мистецтва. Включно з розвитком інтелектуальних технологій, існують різні труднощі з покращенням можливостей викладання мистецьких курсів. Вплив штучного інтелекту на ефективність реалізації занять із мистецьких дисциплін є значним, що доведено експериментально через поліпшення коефіцієнтів досконалості та продуктивності [10].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Здійснений огляд літератури показує лише часткове вирішення проблеми пошуку ефективних шляхів формування творчих здібностей. Зокрема, можна відзначити деяку затеоретизованість праць із поставленого питання. Дослідники більше говорять про саму креативність, її важливість для цілісності вищої освіти всіх студентів та як про вимогу до фахової підготовки студентів мистецьких спеціальностей. Далі належить розробляти та експериментально випробовувати ефективні способи стимулювання творчих здібностей здобувачів-митців.

Мета статті полягає в пошукові, короткому аналізі та узагальненні дієвих шляхів формування креативних здібностей студентів творчих спеціальностей у контексті вимог сучасної мистецької освіти.

Виклад основного матеріалу. На сайті Державного агентства України з питань мистецтв та мистецької освіти (Держмистецтв) сказано, що вища мистецька освіта полягає в набутті відповідних компетентностей за певною мистецькою спеціальністю. Вища мистецька освіта пов'язана з можливостями виконання творчих мистецьких проєктів, здобуттям практичних навичок продукування нових ідей, розв'язанням теоретичних та практичних проблем у творчій мистецькій сфері [1]. У наказі МОН від 24.05.2019 р. «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне

мистецтво, реставрація» для першого (бакалаврського) рівня освіти» визначено нормативні основи реалізації проєкту мистецької освіти. Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти за вказаним стандартом визначає необхідні компетентності. Серед них є ті, які безпосередньо вказують на стимулювання творчого потенціалу студента. Зокрема, це аналіз, стилізація, інтерпретація та трансформування об'єктів (як джерела творчого натхнення) для розроблення композиційних рішень. Сюди ж належить аналіз принципів морфології об'єктів живої природи, культурно-мистецької спадщини і застосування результатів аналізу під час формування концепції творів та побудови художніх образів. Щодо інших чинників, які би позитивно впливали на розвиток творчого потенціалу здобувачів, то про них сказано або дуже опосередковано, або ж узагалі їх обійдено увагою. Проте сам праксеологічний контекст реалізації фреймового за своєю сутністю та цілями стандарту вимагає від суб'єктів освітнього процесу вжиття спеціальних заходів, які би сприяли не тільки формуванню спеціаліста, компетентного у мистецькій спадщині людства та її тенденціях, але й, власне, формували митця, здатного у строкатому світі мистецтва задавати тренди – через власну творчість. Позаяк Стаття 65 «Закону України Про вищу освіту» визначає мистецьку діяльність як невід'ємну складову освітньої діяльності ЗВО культурологічного та / або мистецького спрямування і «провадиться з метою поглиблення професійних компетентностей, інноваційної діяльності в мистецтві, що сприяє створенню нового культурно-мистецького продукту» [5]. Остання теза – щодо створення нового культурно-мистецького продукту – є ключовою. Утім, як саме це має відбуватися – питання пошуково-дослідницького характеру, що покладене на загальні принципи та реальний контекст реалізації мистецької освіти.

Завдання викладача полягає в тому, аби в співпраці зі студентами створити таку навчальну парадигму, у такий спосіб і за допомогою таких інструментів сформулювати та втілювати навчальний план, які би надавали здобувачам змогу бути креативними – стимулюючи творче мислення та творчу уяву як його концептуальну передумову. Аналіз літератури з теми та емпіричні дані визначають їх за такими позиціями:

1) рефлексія на твори образотворчого мистецтва інших авторів: це не тільки інструмент стимулювання навичок мистецтвознавчої експертизи, але й джерело натхнення; до того ж часто самого натхнення замало для створення нового мистецького продукту – потрібне розуміння й чіткі знання щодо того, як задум втілити в життя, тому в такому разі рефлексія корисна, оскільки дає ключ для реалізації уяви, її предметного втілення; рефлексія може бути усною, письмовою, у формі виконання

свого фрагмента в такій чи подібній техніці або ж узагалі в іншій, альтернативній мистецькій формі (наприклад, художнього літературного етюд, музичної композиції тощо);

2) «рефлексія навпаки» – створення власного твору образотворчого мистецтва за мотивами літературного, музичного, хореографічного, кінематографічного та ін. мистецтва;

3) «творчість як звичка»: систематичне виконання творчих завдань має стати основою всіх різновидів освітньої активності. З одного боку, це суперечить тезі про творчість, яка виникає із натхнення як примхливого начала творчих потугів. З іншого, обов'язковість дисциплінує креативне мислення та напрацьовує надійні алгоритми стимулювання уяви. Відповідно, така системність і систематичність дій, попри їхню зовнішню рутинність, усе ж пришвидшує процес створення нових мистецьких артефактів;

4) надання студентам простору для творчості із одночасним створенням деяких обмежень: окреслюючи деякі рамки, у котрих студенти мають творити: напр., відома техніка, але не відома тематика, композиція; і навпаки – відомі тематика, композиційні аспекти, але не відома техніка їхнього втілення; надання спеціальних інструкцій, алгоритму для створення мистецького полотна;

5) замінити форми пасивної активності (перегляд телебачення, дрейфування інтернет-сайтами та соцмережами) на дієву активність – будь-що, окрім пасивного відпочинку на основі медіа: дієве пізнання світу, активність розвивають світогляд та стимулюють уяву;

6) навчання теоретичних основ, набуття навичок, потрібних для створення твору образотворчого мистецтва: ними можуть бути техніки підбору палітри, використання різних матеріалів для образотворення (оскільки дуже часто в студента, навіть за умови наявності уяви, бракує технічних навичок втілення задуму), практичне навчання техніки використання різних матеріалів та композиційних прийомів; експериментування з матеріалами та техніками дають студентам можливість знайти свій стиль та власні виконавські рішення;

7) укладання студентами власного «творчого портрета»: за допомогою фіксації будь-яких позитивних і негативних переживань щодо досвіду власної творчості, відзначення особливо вдалих технік, створення нотаток, концептуальних карт щодо власної методики втілення творчих задумів дасть корисні інсайти для формування цілісних творчих здібностей;

8) якомога інтенсивніше занурення здобувачів у мистецький світ через пізнання інших видів мистецтва (музика, література, театр, хореографія – комплексне оточення мистецьким контекстом, спілкування з митцями, вивчення їхніх творів, особливо в ракурсі палімпсестовості,

інтертекстуальності сучасної постмодерної естетики, – додаткове джерело розвитку таланту);

9) навчання того, як використовувати спеціальні комп'ютерні програми, мобільні застосунки, медіаресурси для втілення творчих ідей та розвитку здібностей до образотворчого мистецтва у цифровому ключі;

10) регулярне спілкування з художниками під час аудиторних занять та поза ними, активне стеження за митцями у соцмережах, пошук варіантів подальшої професійної реалізації та монетизації власних талантів / здібностей;

11) організація студентами власних майстер-класів, творчих виставок, ініціативні заходи для навчання образотворчого мистецтва школярів, зацікавленої молоді, людей інших вікових категорій тощо.

Окреслений спектр заходів є комплексним, різновекторним. Дотримання викладених принципів дасть змогу належно та за оптимальний період часу сприяти формуванню творчих здібностей студентів. Водночас перелік не є вичерпним – викладач, залежно від конкретної студентської групи та особливо з використанням індивідуального підходу до навчання студентів, може продумувати та впроваджувати інші ефективні методики, які дадуть змогу професійно сформувавши здобувача освіти із відповідним вимогам сучасної освіти комплексом компетентностей. Треба зауважити, що у світоглядних категоріях сучасності важливо не просто сприяти розвитку талантів до образотворчого мистецтва та інших мистецьких спеціальностей, але й дати прагматичне розуміння того, як використовувати свій талант – сформувати вміння його реалізувати для досягнення фінансової успішності. Це один із ефективних тригерів у стимулюванні індивідуальної творчості студентів. На нього теж звернено увагу у сформульованих пунктах-рекомендаціях.

Висновки. Отже, на формування творчих здібностей студентів у контексті сучасної мистецької освіти впливає низка чинників. Під час організації освітньої парадигми студентів мистецьких спеціальностей, зокрема здобувачів образотворчого мистецтва, важливо дотримуватися тих принципів, які є сприятливими для розвитку творчого мислення та творчої уяви. Фреймовими чинниками є такі, як націленість на особистісно орієнтовану взаємодію зі студентами та оптимізація процесу їх індивідуально-авторської образотворчої діяльності. Крім того, важливий добір релевантних креативних завдань, спеціального комплексу вправ, націлених на розвиток художньо-творчих здібностей, формування творчої особистості здобувача.

Контекстом навчання має бути свобода вибору засобів і матеріалів для досягнення найкращого бажаного результату, самокритичний підхід (студент самостійно чи за лояльного, доброзичливого ставлення викладача, з його допомогою може розгледіти власні помилки та продумати шляхи вдосконалення задуму й техніки його втілення). Основною метою є активізація уяви, творчого мислення, бажання та технічних можливостей студентів до самостійної творчості, яка би розкривала їхні індивідуальні мистецькі якості.

Подальші дослідження з теми доцільно організувати емпірично – досліджуючи на практиці ефективність визначених у цій розвідці стратегій формування творчих здібностей здобувачів мистецьких спеціальностей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вища та фахова передвища мистецька освіта. URL: <https://arts.gov.ua/misteczka-osvita/vyshhha-misteczka-osvita/> (дата звернення: 01.05.2023)
2. Коншина О. М. Рисунок як основа образотворчого мистецтва. *Розвиток освіти, науки та бізнесу: результати 2020: тези доп. міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 3-4 грудня 2020 р. Україна, Дніпро, 2020. Т. 1. 638 с. С. 526.*
3. Мазур Б. М. Особливості формування художньо-образного мислення у студентів-скульпторів. *Українська академія мистецтва. 2022. № 32. С. 75–80.*
4. Піддубна О. М. Формування творчої активності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі занять живописом. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2012. Вип. 67. С. 70–73.*
5. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 01.05.2023)
6. Семенова О., Бикова О. Практична підготовка студентів мистецьких спеціальностей: педагогічна та творча складові. *Молодь і ринок. 2021. Вип. 11/197.*
7. Comunian R., Gilmore A., Jacobi S. Higher education and the creative economy: Creative graduates, knowledge transfer and regional impact debates. *Geography Compass. 2015. Vol. 9(7). P. 371–383.*
8. Johnson B. 4 Ways to Develop Creativity in Students. URL: <https://www.edutopia.org/article/4-ways-develop-creativity-students/> (дата звернення: 01.05.2023)
9. Mirzahamdammovna K. B., Erkinovna A. N., Jumadillaevich S. R. Use of Innovative Educational Technologies in Fine ARTS Classes of Higher Education Institutions. *European Journal of Humanities and Educational Advancements. 2021. Vol. 2(4). P. 25–27.*
10. Zhang W., Shankar A., Antonidoss A. Modern art education and teaching based on artificial intelligence. *Journal of Interconnection Networks. 2022. Vol. 22(Supp01). Article 2141005.*